Tuvar Arosenius

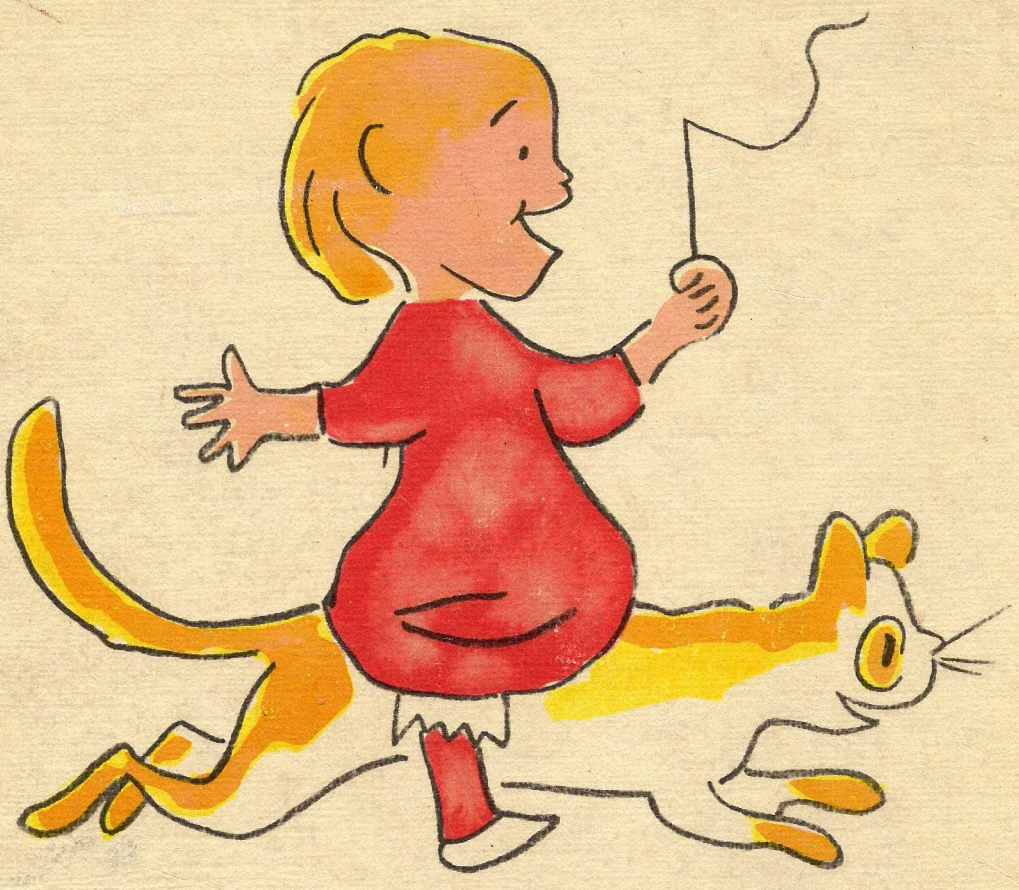

Katt-Resan och andra sagor

Bonniers

Västerviks kommunbibliotek
Gamlebyfilialen

Katt-Resan

och andra sagor

Kattresan utkom första gången 1909
Copyright © Albert Bonniers förlag 1909

Lillans månresa ej tidigare publicerad
Copyright © A. Torstensson, Göteborg 1978

Hönsritten ej tidigare publicerad
Copyright © P. Wik, Göteborg 1978

Lillans bilderbok utkom första gången 1968
Copyright © Albert Bonniers förlag 1968

Lillans klippdockor ej tidigare publicerad
Tillhör Nationalmuseum, Stockholm

ISBN 91-0-042295-9
Printed by Interdruck, Leipzig 1978.

Kattresan och andra sagor

Tuvar Arosenius

Katt-
Resan

Lillans
Månresa

Hönsritten

Lillans
Bilder
bok

VÄSTERVIKS
KOMMUNBIBLIOTEK
1978 -09 -01
Ex. go

Bonniers

Den 4 juli 1906 föddes Lillan, Eva Benedicta Elisabeth Arosenius. Föräldrarna bodde då i Åby någon mil norr om Norrköping. Ett halvår senare flyttade de till en stuga i Älvängen utanför Göteborg, och det är i denna miljö som vi får lära känna Lillan i sin röda klänning, när hon börjar göra sina upptäcktsfärder i omvärlden.

Från första stund blev Lillan Ivar Arosenius' mest älskade modell. Han skildrar henne i den lilla stugan som för henne dock har enorma mått. Hennes omgivning är besjälad. Ljuset — vare sig det gäller ett flackande eldsken eller dagsljus som strilar in genom ett högt fönster — kastar sina skuggor, och i dunklet vid golvet, som i botten på en brunn, dväljs Lillan.

Men dunklet är inte fientligt, det är laddat med fantasiens dimension. Där lever leksakerna sitt liv, där upplöses gränsen mellan verkligheten och låtsasvärlden. Och när Ivar Arosenius sommaren 1908 gör en alldeles egen sagobok åt Lillan är det om henne själv den handlar.

Vid sekelskiftet dominerade moralismen i barnboken. Där fanns den tyska traditionen från Hoffmann Donners ''Der Struwwelpeter'' och Wilhelm Buschs berättelser om de båda busfröna Max och Moritz, burlesk och grym. Där fanns den engelska bilderboken med Walter Crane, Randolph Caldecott och Kate Greenaway som i stort sett handlade om barn så välartade att ingen bestraffning behövdes. Ottilia Adelborg och Elsa Beskow fullföljde de brittiska föregångarnas idylliska linje. Carl Larsson är visserligen till formen inte helt opåverkad av Wilhelm Busch men anammar helt barnets tänkesätt, när han gör sig till lille Pontus språkrör i berättelsen om Kon eller När lille Pontus blir smed.

Det är korta serier i sex bilder, publicerade för första gången i Jultomten 1891 respektive 1893. Berättartekniken bygger, liksom en verbal ramsa, på upprepningseffekten. Envetet återkommer Pontus och kon, Pontus och hans lokomotiv i varje bild. Lika frejdigt tillfredsställer Carl Larsson sina unga konsumenters behov av att få höra om mat — ätandet är som bekant för det lilla barnet höjden av vällust. Kon förpassas i sin helhet in i ugnen, ''å då blir kon så glad''; och lokförare Pontus rider på sin stålhäst in i mormors kök för att undfägnas med kaka som har sylt och russin på.

Carl Larsson låter sålunda Pontus berätta, men han raljerar med hans barnsliga språk och betraktar honom ur en, om än välvillig, vuxens synvinkel.

När Arosenius går till verket med Kattresan är Carl Larssons serier kända och älskade. Han övertar också serieformen och, vilket kan vara en tillfällighet, ryttarmotivet. Han har liksom Carl Larsson förståelse för att äventyret måste kulminera i ett hejdundrande kalas men därmed slutar likheterna.

Arosenius berättar inte för andra om Lillan (så som Carl Larsson berättar om Pontus), han berättar för Lillan om Lillan. I konsekvens härmed är sagan inte lagd i Lillans mun utan i pappas. Men pappa är Lillans vän och jämlike som identifierar sig med henne och gemensamt med henne besegrar alla fiender och övervinner alla svårigheter. Tillsammans är de suveräna. Och när de går till kungens slott så möter de en till oigenkännlighet utklädd pappa. Inte en jultomte denna gång utan en rundmagad och kalhjässad gubbe, en levnadsglad figur som man möter i många inkarnationer i Arosenius' konst.

Oftast är han en aning upprymd av vin och andra starka drycker, men här är han helt inställd på att stilenligt bjuda på saft och kakor och kompott. Katten sprack, men det var en tillfällig olyckshändelse lätt att reparera. Det är som om Arosenius i sitt umgänge med Lillan sökte besvärja döden och undertrycka insikten om att hans möjligheter att leva vidare med den obotliga blödarsjukan var starkt begränsade.

Det är inte så ovanligt att vuxna tar illa vid sig av Kattresan och all den skräck den lilla tösen sprider omkring sig. Det är kanske det bästa beviset för att Kattresan är en kongenial barnbok.

★ ★ ★

Månresan varierar temat från Kattresan men har mer karaktären av godnattsaga. Lillan får denna gång rida något så prosaiskt som en anka och anknyter därvid till Nils Holgersons höga föredöme. Han var rykande aktuell, det var 1906—1907 som Selma Lagerlöfs gåsapåg hade börjat sin segerritt över världen. Resan bjuder inte heller på några upphetsande upplevelser. Lugnt och målmedvetet tar sig ankan och Lillan till månen och lika målmedvetet hjälps de åt att äta av denna välsmakande ost. De återvänder slutligen till mor och far som förvånade ''kunde se att det var sant, På himlen sken en ostakant.''

★ ★ ★

Av helt annan karaktär är Hönsritten. Där finns ingen text som leder oss framåt, över huvud taget är den snarare konstruerad efter samma mönster som Arosenius sagoserier, bildberättelser till vilka inga ord behövs.

Hönsrittens sju blad är dock alla försedda med titlar som ger en antydan om deras betydelse. Lillan sitter upp bakom en liten pojke på hönan och lämnar leksakerna och den trygga stugan bakom sig. De kommer först till en avskrädeshög som deras fantasi förvandlar till en lumpråttornas stad. De fortsätter till karamellstaden men vill vidare för att så småningom klättra den långa och besvärliga vägen upp till mångubbens slott.

''Utanför paradiset'' är slutligen en bild vars position i serien är oklar. Om den placeras före slutbilden med månslottet är det en himlatrappa de två barnen bestiger. Är bil-

den å andra sidan att betrakta som slutbild så tycks paradiset begynna bortom mångubbens land. Reglerna är emellertid inte så hårda. Ängeln som bevakar paradiset ser roat på medan de små genom nyckelhålet försöker få se en glimt av härligheten. Måhända är serien oavslutad. Det vore olikt Arosenius att lämna oss i ovisshet om vad som döljer sig bakom den stängda porten för så vitt inte barnen kunde ana stugan därhemma genom nyckelhålet. Själva tekniken, penntecknin i svart, tyder på att Arosenius haft en publicering av sviten i tankarna.

★ ★ ★

Detta gällde med största sannolikhet inte det material som samlats i Lillans bilderbok. Det är en rad mer tillfälliga hugskott, där man dock känner igen många av huvudpersonerna i Kattresan. Dessa levde också sitt liv i en rad små klippdockor som Ivar Arosenius gjorde åt sin lilla tös och som samlades i en enkel pappkartong, Lillans ask. Det är bilder av kungen och av Lillan som nu avancerat till prinsessa. Med dessa små dockor som figuranter kunde Arosenius och Lillan tillsammans vandra in i en sagovärld, där pappa målade upp bakgrund och förväntningar oberoende av den sjukdom och död som låg som ett ständigt hot över konstnären och som drev honom att ta ut varje uns av kärleksfull samvaro med sin lilla dotter.

Per Bjurström

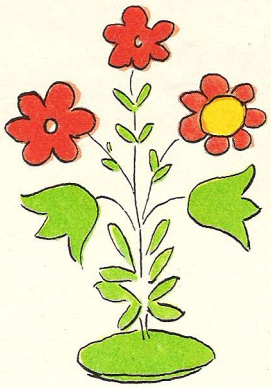

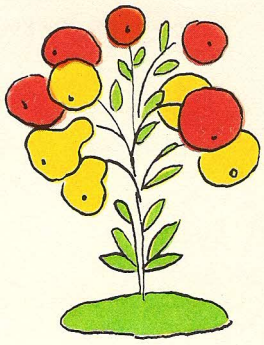

Tvar Arosenius

Katt-Resan

Bilderbok

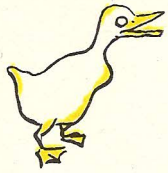

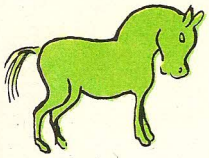

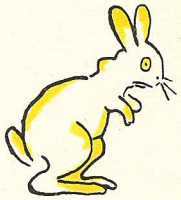

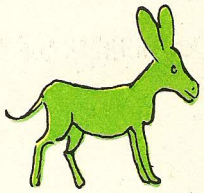

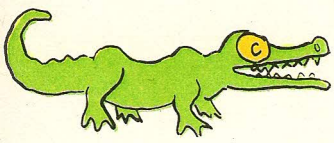

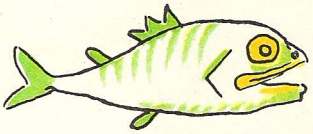

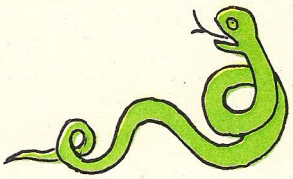

Lillans Kattresa

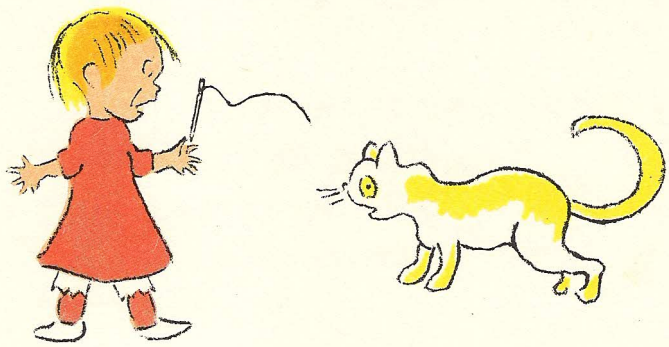

Lillan gick på vägen ut,
Mötte där en katt,
Blev så rädd så att
Hon hävde upp ett tjut.

Katten sade: »Jam,
Jag är snäll och tam,
Jag är snäll och inte stygg,
Du får åka på min rygg!»

Lillan satt sej genast opp,
Det bar av uti galopp.
Lillan var så gla, så gla.
Katten sprang så bra, så bra.

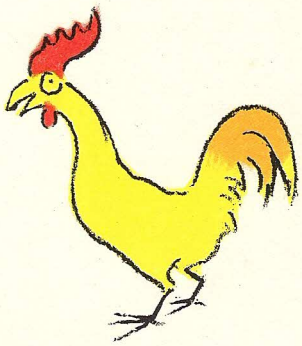

Snart så mötte dom en tupp.
Lillan skrek: »Se upp, se upp!»

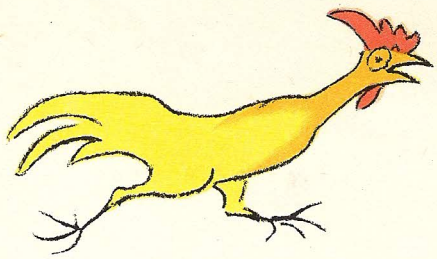

Och han blev så rädd och sprang
Hemåt till sin tuppmadam.

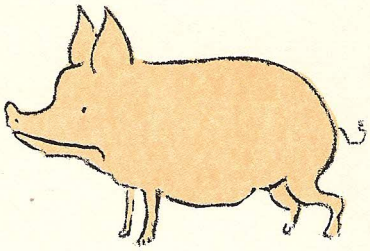

Sedan mötte dom en gris,
Han blev skrämd på samma vis.

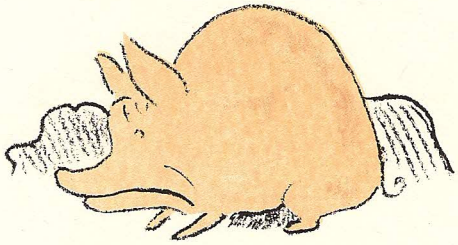

Och han blev så rädd, så rädd.
Kröp ner uti sin grisebädd.

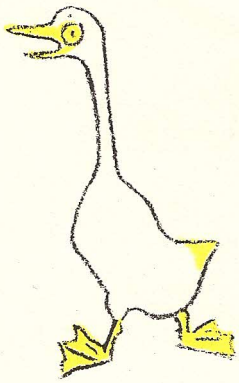

Sedan mötte dom en gås.
Han blev lika rädd förstås.

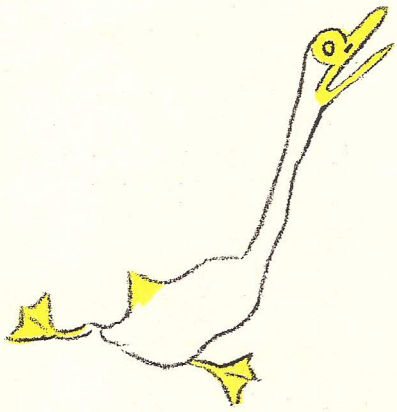

Han blev så rädd, så han blev blek.
Och sträckte på sin hals och skrek.

Sedan kom dom till en å,
Katten sam med lillan på.
Fiskarna i vattnet sam
Mycket rädda om varann.

Lillan hon kom snart i land,
Plocka blommorna på strand.

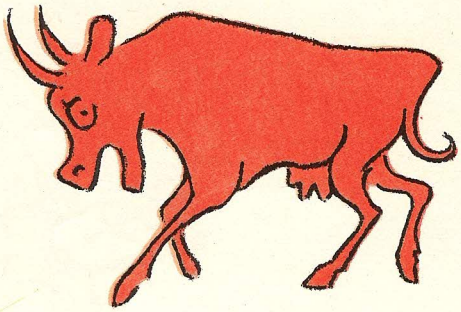

Sedan mötte dom en ko,
Det blev farligt må ni tro.
Kon den ropte »möh» och sprang
Rakt mot katt och lilla fram.
Men lillan slog med piskan, klask.
Kon, den fick så mycket dask.

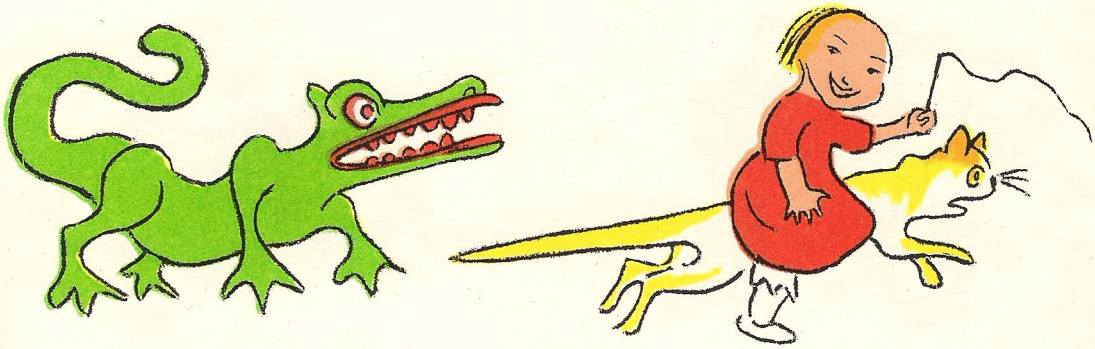

Sen mötte dom en krokodil.
Katten sprang liksom en pil.

Den ville äta lillan opp,
Men katten rädda lillans kropp.
Ty katten sprang så fort, så att
Ingen kunde få den fatt.

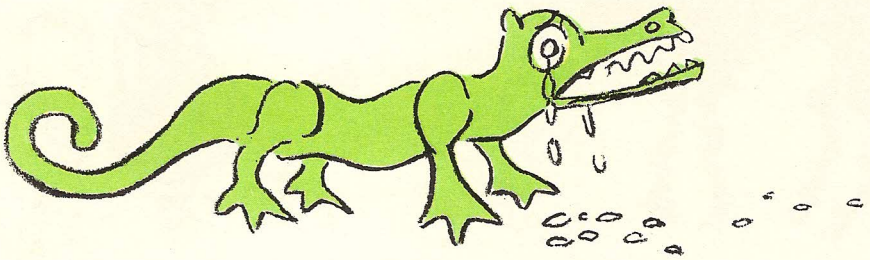

Krokodilen grät så mången tår,
Han led utav en hunger svår.
Men lillan skratta och va gla,
Att den ej kunde lillan ta.

Sedan mötte dom en häst,
Han var klädd i blommig väst.

Stövlar hade han också,
Men svansen den var inget på.

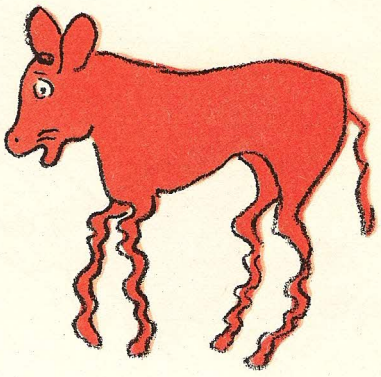

Sedan mötte dom en kalv,
Han blev så rädd så att han skalv.

En gubbe kom med näsa blå
Och han var klädd i kalikå.
Han var så hemsk, så ful och stor
Så katt och lilla skrek på mor.

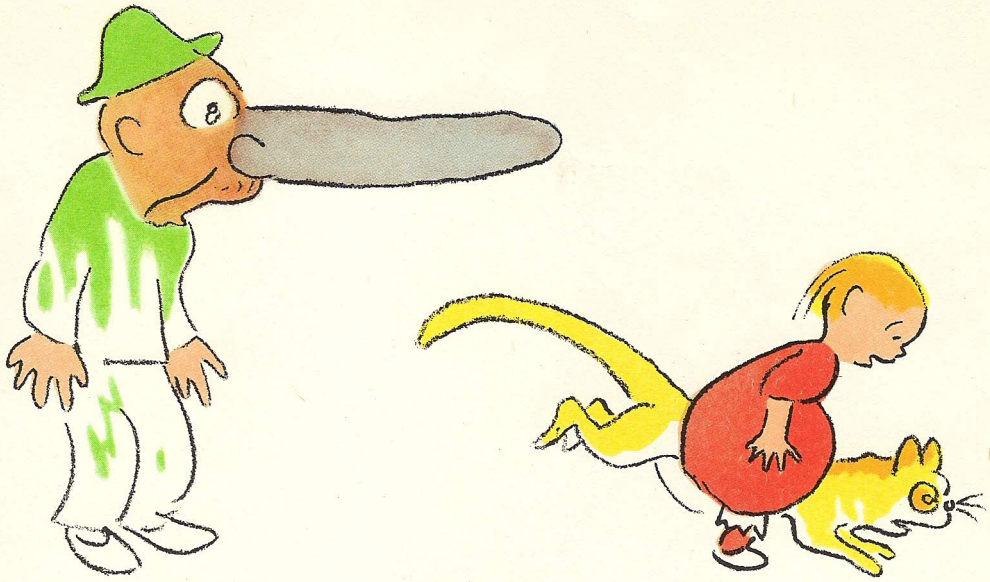

Men katten satt i väg i språng
Och gubbens näsa blev så lång

Sedan kom dom till en sta,
Där stod husen ra i ra.

En polis gick av och an.
Blanka knappar hade han.
Och hans kläder dom var blå
Och han var så viktig så.

Sen fick dom se en fru så skön
Klädd uti en klänning grön.

Och uti en droska satt
Kungen själv så trött och matt.
Två lakejer stodo bak,
Kusken satt på droskans tak.
Fyra hästar drogo brått
Droskan hem till kungens slott.

Katten sprang så fort, så fort
Ända fram till slottets port.
Katt och lilla stod och neg,
När kungen ut ur droskan steg.
Och när han fick lillan se
Blev hans mun så gla och bre.

Och han sa till en lakej:
»Hör du, Karlsson, skynda dej
Och gå efter något gott:
Saft och kakor och kompott.»
Lakejen sprang i slottet in
Och kom tillbaka som en vind
Med saft och kakor och kompott
Och mycket annat smått och gott.

Lillan mumsa med besked,
Katten han fick smaka med.

Och dom blev så mätta så
Dom inte orkade att gå.

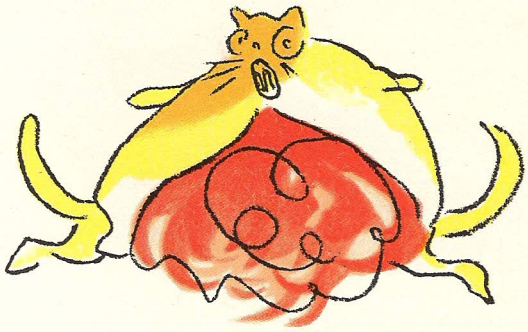

Katten åt så att han sprack,
Lillan skrek och ropte ack!

Men kungen trösta'na och sa:
»Vi ska göra katten bra.»
Och en skräddare kom strax
Med en nål och tråd och sax.
Och han började att sy,
Katten skrek i himlens sky.

Men snart så var han frisk och kry,
Precis som om han varit ny.

Och dom var så glada så.
Nu kunde katten åter gå,
Och så sade dom adjö,
Katten sprang så han blev rö.

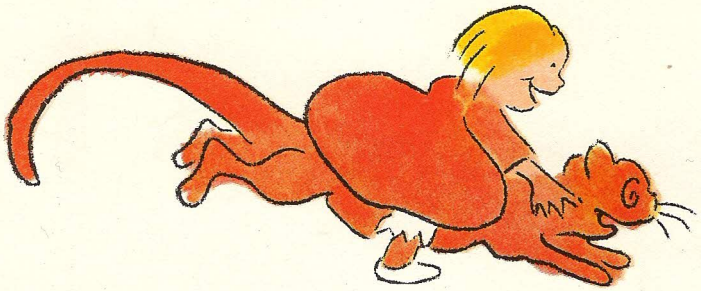

Och så kom dom hem till mor.
Där blev glädjen mycket stor.
Men dom var så trötta så
Dom genast somna bägge två.
Och de sova nu så gott
Efter allt de genomgått.

Lilans

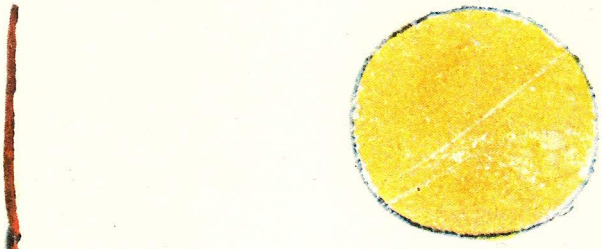

Månresa

Och Lillan såg mot himlen opp
där sken så gul en ostakropp.

Och Lillan hon en anka ber:
''För mig till osten som jag ser!''

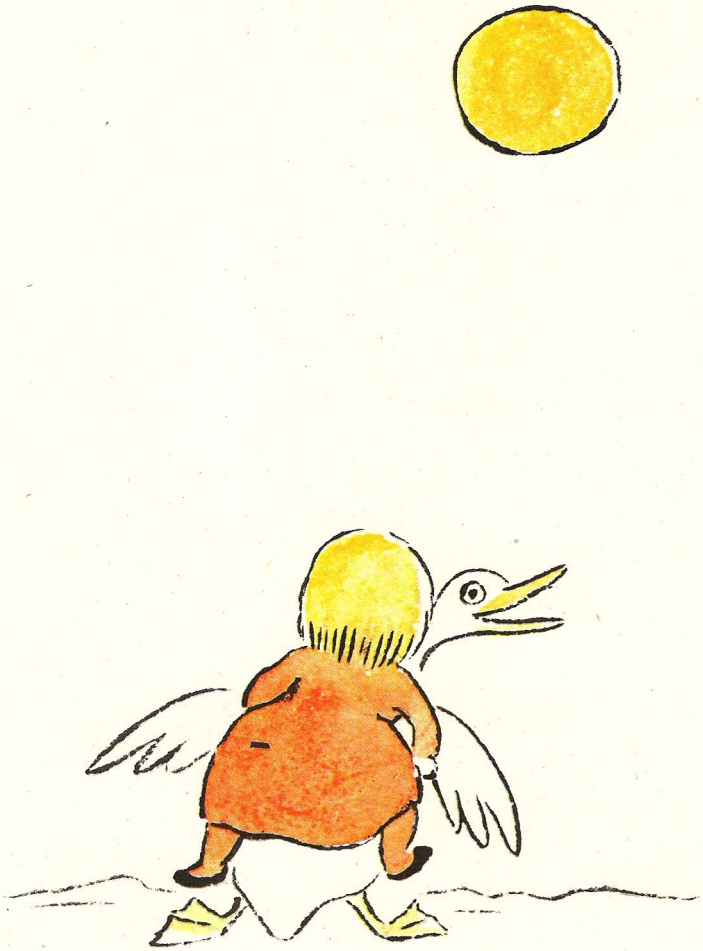

”Sitt upp på ryggen ankan sa,
den osten, den skall smaka bra!”

Till månen strax de foro opp
och proppa ost uti sin kropp.

Och ankan sen tillbaka flög.
Ja fråga Lillan om jag ljög.

Hon sade sen till mor och far.
''En läcker ost den månen var!''

De kunde se att det var sant.
På himlen sken en ostakant.
Ty det var allt de lämnat kvar.
Så god den himlaosten var.

Tvar Arosenius

Hönsritten

På vägen!

"Resan till månen."

"Lumpsorkarnes hufvudstad."

"Karamellstaden"

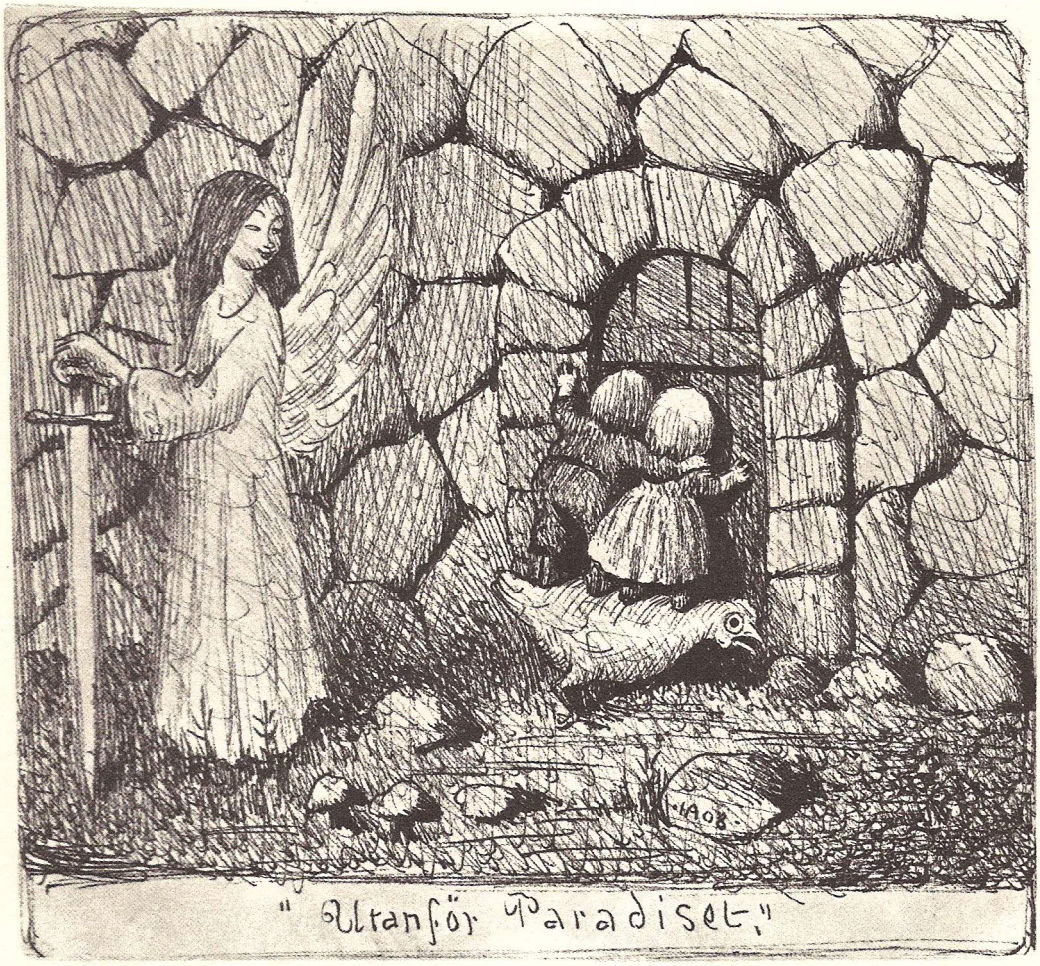
" Utanför Paradiset."

"Månslottet"

Ivar Arosenius

Lillans Bilderbok

Lillan

Pappa och mamma

Huset

Mannen med
den röda näsan

Den stygga
gumman

Båten

Usch — isch

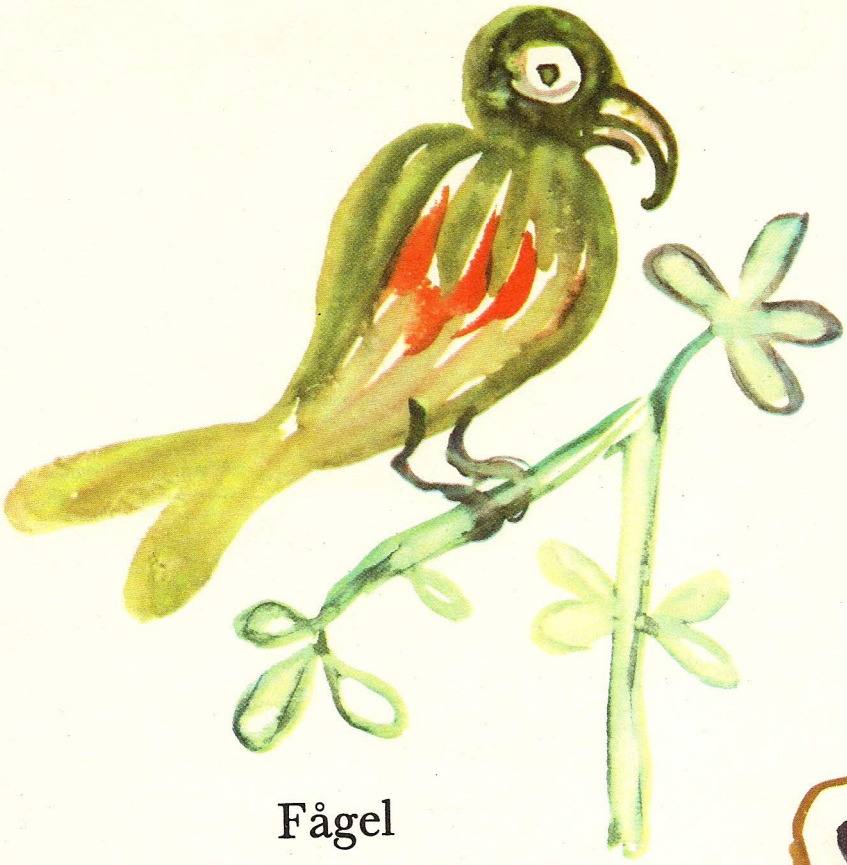

Fågel

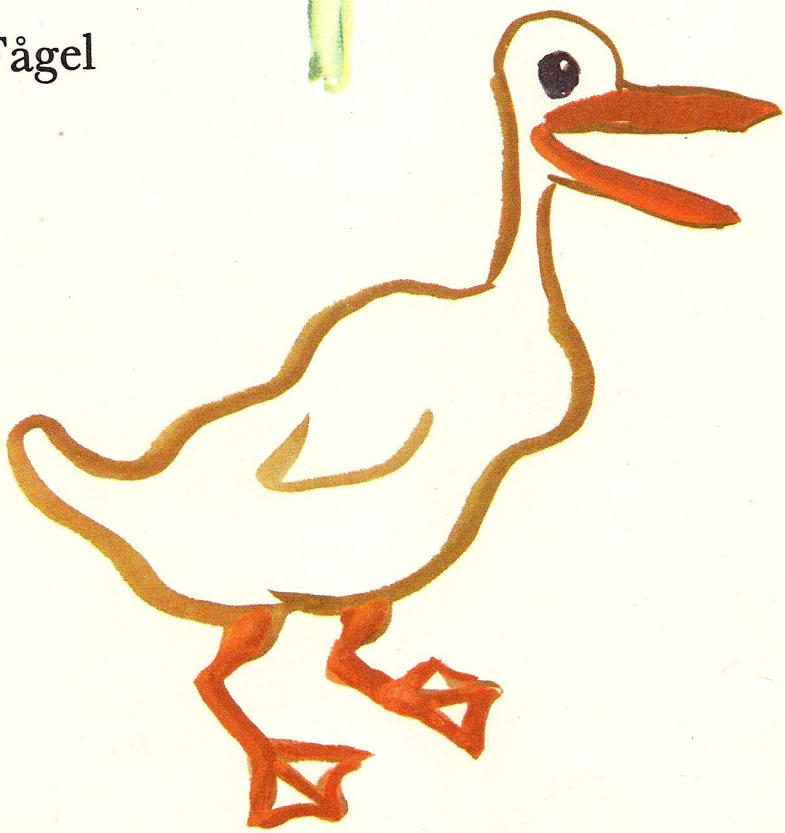

Anka

En glad ko

En ledsen häst

Den stygga krokodilen

Äpple

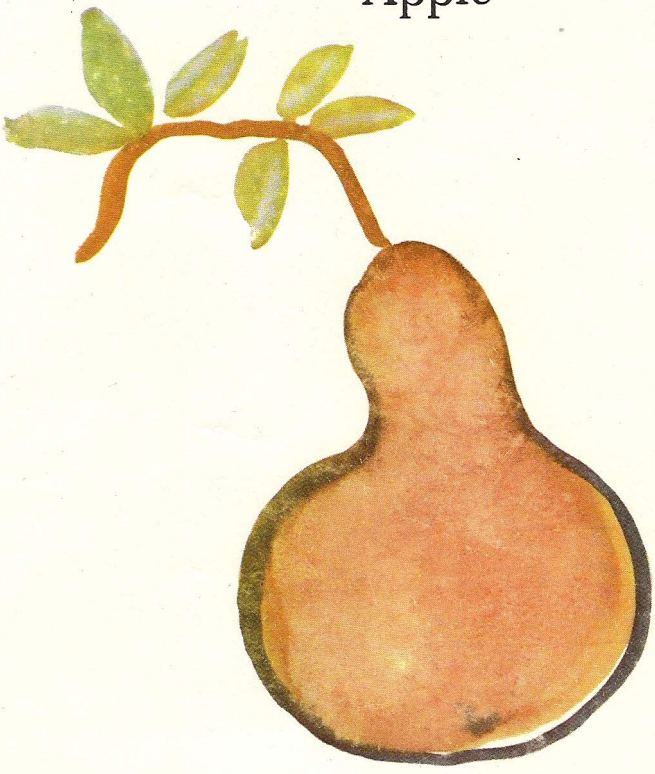

Päron

En stygg tös

En snäll tös

Tupp

Giraffen och fabriken

En tjock gubbe

En tjock gubbe till

En fin flicka

Julgran

Skugga

Katt och råtta

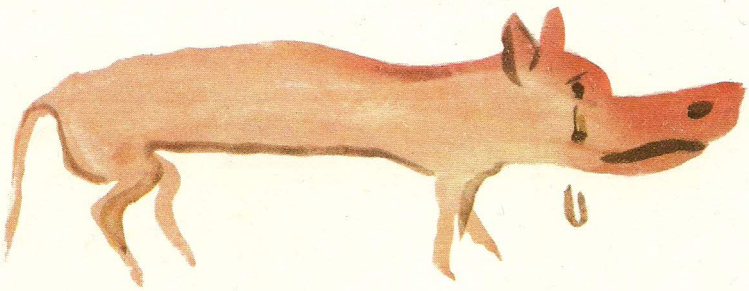

En mager och ledsen gris

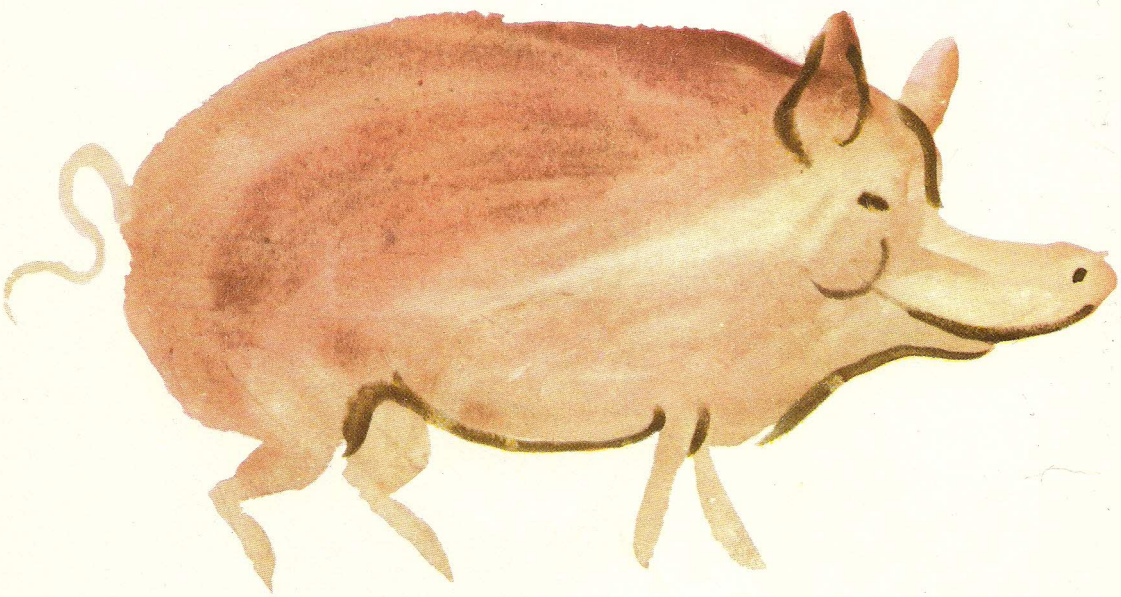

En glad och fet gris

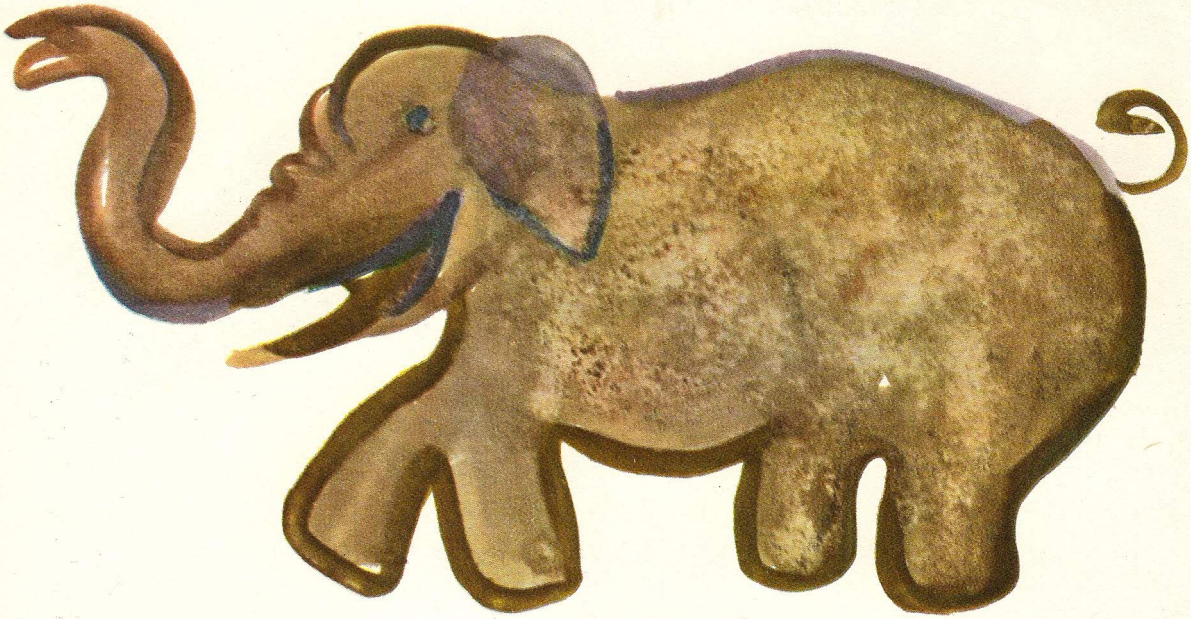

Elefant

Lus

En elak hund

En snäll hund

Ängel

En fisk på land

En fisk i vatten

Kamel

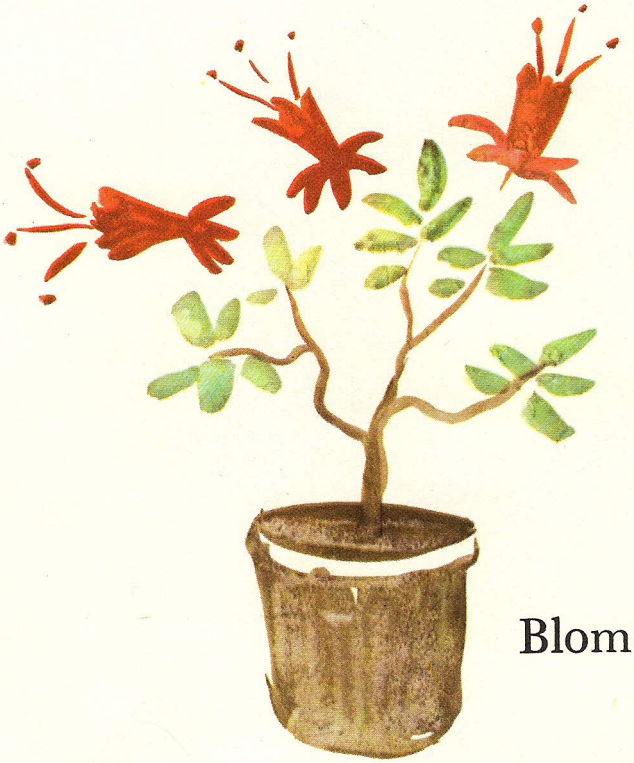

Blomma

Pajas

Farligt

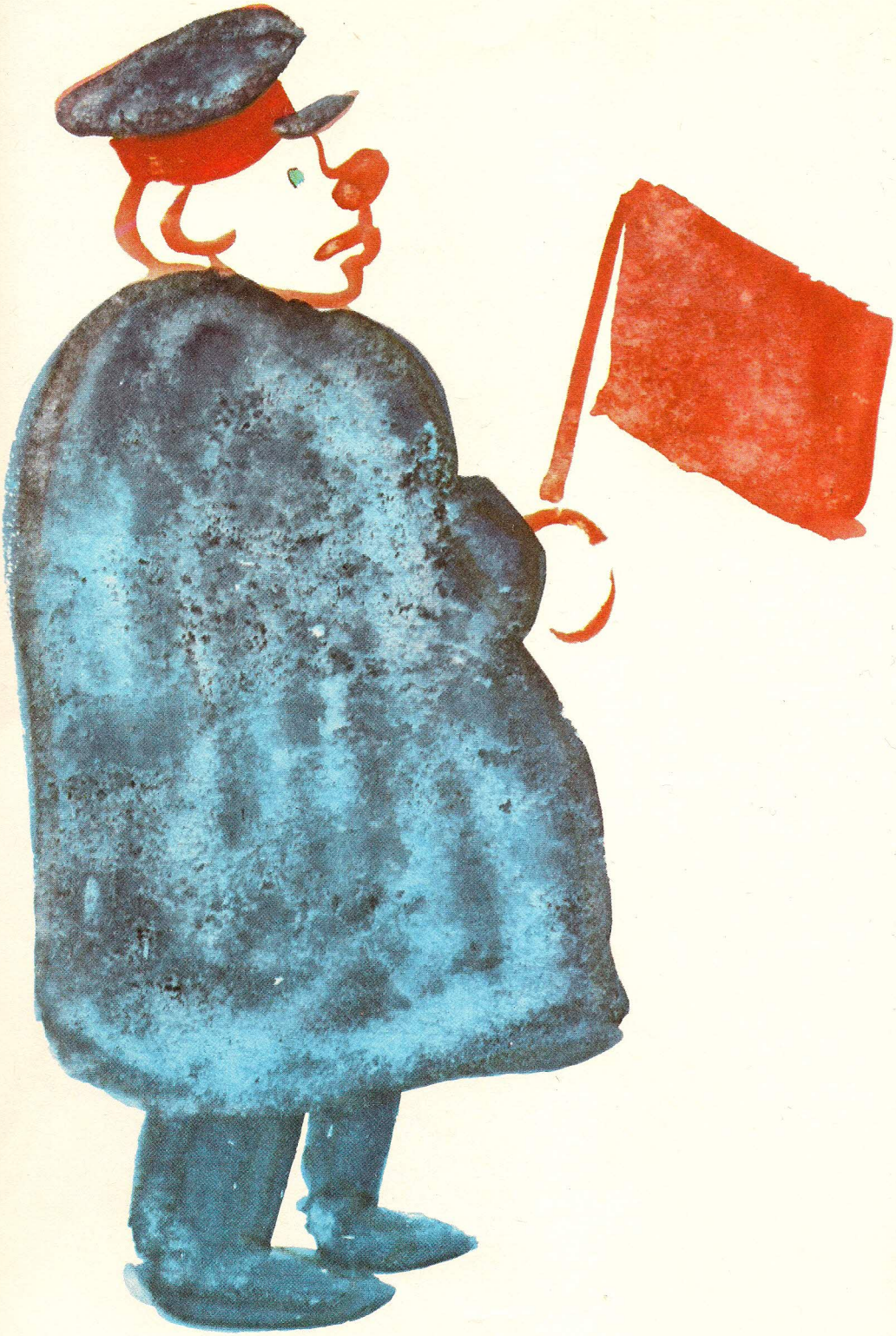

Stins

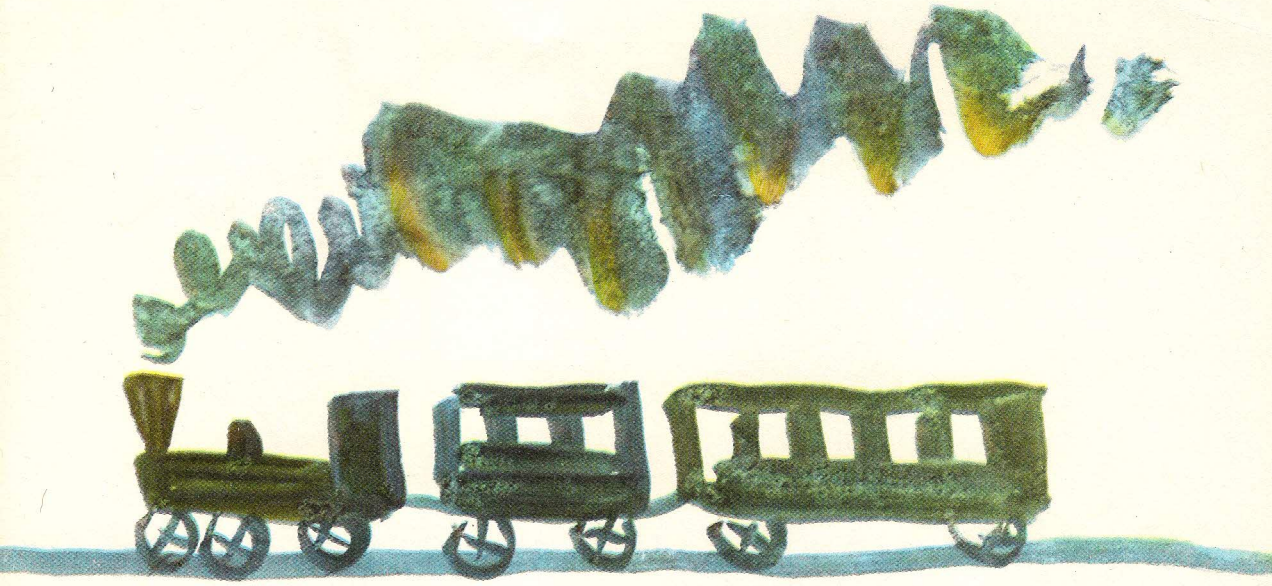

Tåg

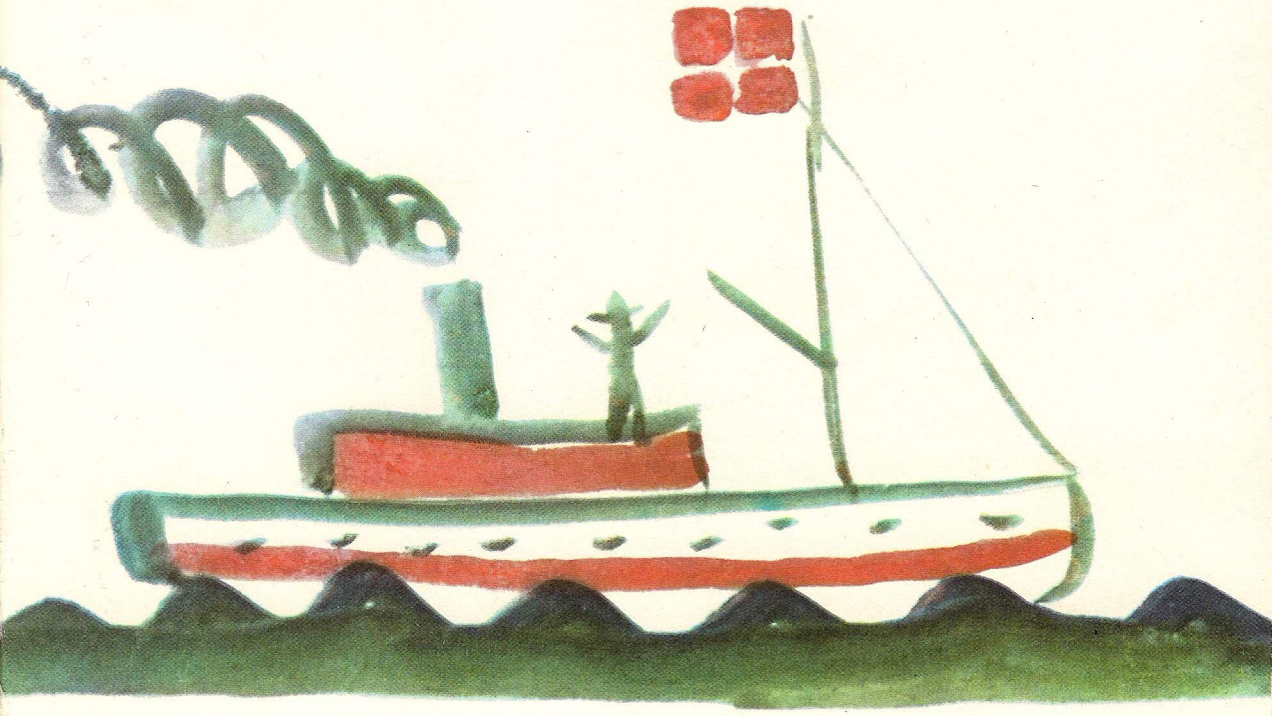

Ångbåt

Slott

Kyrka

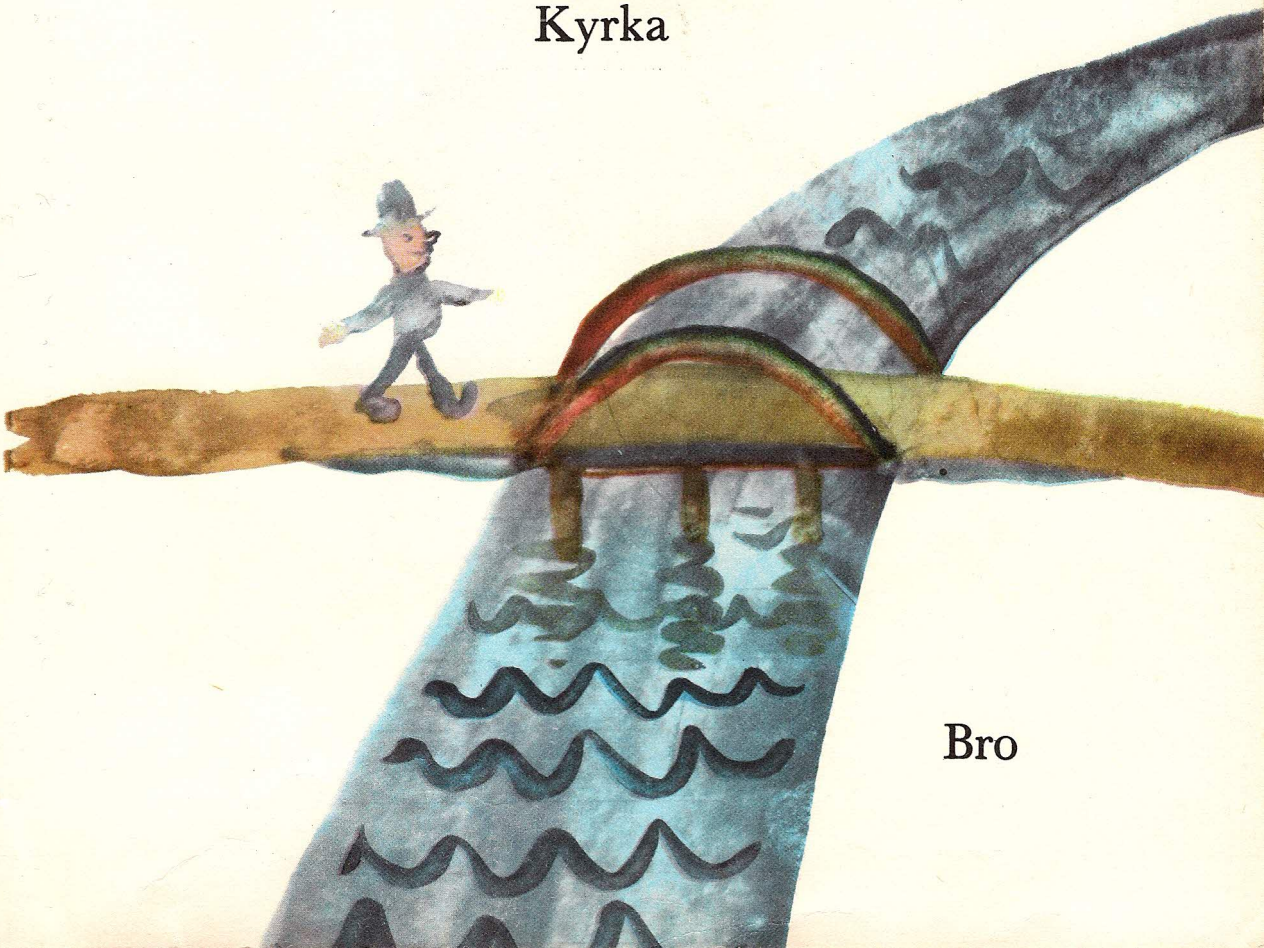

Bro

Soldat

Drake

En fin karl

Lillans Klippdockor

18. 12. 78

29. JAN. 79

14. 04. 79

30. 04. 79

14. 03. 80

19. 05. 80

05. 12. 80

11. 03. 81

25. 03. 81

27. 04. 81

82 05. 05.

82 11. 17.

83 03. 14.

83 05. 24.

84 10. 05.

84 11. 14.

85 03. 15.

85 04. 01.

85 11. 25.

87 06. 01.

88. 02. 29.

Ed

88. 03. 02.

88. 09. 12.

90. 03. 26.

90. 04. 09.

91. 02. 25

91. 03. 25

91. 04. 15.

94. 10. 17

95. 07. 28

95. 11. 15

96. 09. 06

96. 11. 29

Västerviks kommunbibliotek
Gamlebyfilialen

Ex. nr: 99

066 47 67 3044 4X

Hcf Arosenius Kattresan
och andra sagor

0801 00 01 00

3044

Bibliotekstjänsts sambindning

Ivar Arosenius — sagomålaren

Här är alla de sagor Ivar Arosenius målade för sin dotter Lillan. Han såg världen med barnets ögon och hans idéer och infall var fantastiska. Få barnböcker har haft en så bestående framgång som *Kattresan,* där Lillan på kattens rygg rider ut i världen på hiskeliga äventyr. Här finns också *Lillans Månresa.* Lillan ser på månen och tror att den är en ost. På en anka flyger hon upp för att smaka. Båda äter sig proppmätta. ”Man kunde se att det var sant — På himlen sken en ostakant”. Vidare ingår *Hönsritten,* där Lillan med en kamrat hälsar på i Karamellstaden och i Mångubbens slott. Volymen avslutas med *Lillans Bilderbok,* den första svenska pekboken, och ett par sidor med Lillans klippdockor.

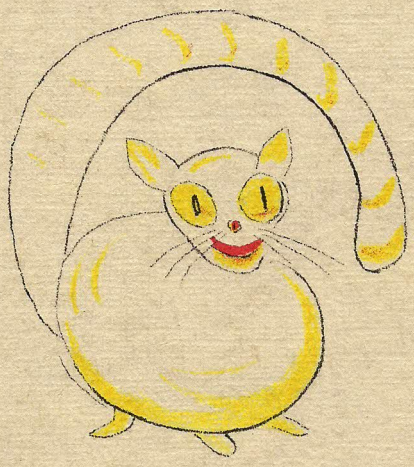

BTJ 2000®
800 11 56 5845 C4
© BTJ System AB

ers
042295-9